

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Etenduskunstide osakond

Teatrikunsti õppekava

Grete Jürgenson

MINU ELU KUNSTIS

Lõputöö

Juhendaja: Taago Tubin, MA

Kaitsmisele lubatud

(juhendaja allkiri)

Viljandi 2017

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1.OOTAMATU ALGUS.....	4
1.1 „Peterburi!“ - või mitte päris.....	4
1.2 Kuivanud kaev.....	5
1.3 Kui vesi sisse lasti.....	5
2. OIVALINE AASTA.....	8
2.1 Anton Tšehhovi kuulus komöödia.....	8
2.2 „Hiired on hiired“	9
3. SÕNA JÕUD.....	12
3.1 Seminaritöö.....	12
3.2 „Eestluse elujõust“	13
4. UNISTUSTE ROLL.....	14
4.1 Monolavastus „KATARIINA“	14
5. „VALLUTATUD“	17
6. ROLLID NUKUTEATRIS.....	19
6.1 „Vaata, Madlike, lund sajab“	19
6.2 „Mustkunstniku elevant“	20
7. ROLLID RAKVERE TEATRIS.....	22
7.1 „Maailma parim küla“	22
7.2 „Thijl Ulenspiegel“	23
7.3 „Kellavärgiga apelsin“	25
KOKKUVÕTE.....	27
KASUTATUD KIRJANDUS.....	29
SUMMARY	30

SISSEJUHATUS

„Mis teemal sa oma lõputöö kirjuatad?“ küsis sõber Priit. „Kõigil näitlejaks õppijatel on sama – minu elu kunstis,“ vastasin. „Ahah, no vaata, et sa siis plagiaati ei kirjuta.“

Antud kirjatöö ei püüa plagieerida seda juba kultuslikuks saanud teost, mille üks kuulus vene mees eesnimega Konstantin kord kirjutas. Isegi kui püüaks, julgen ma kahelda, kas õnnestuks.

Ma seisan praegu silmitsi suure probleemiga. „Pealisülesanne!“ nagu armastavad rõhutada kuulsad teatripedagoogid ja ka minu sõbranna Kristiin. Minu probleem seisneb selles, et mul ei ole hetkel sõnastatud, kinni püütud ja taltsutatud kujul elu pealisülesannet. Kümnekond aastat püsis see sama: ma tegutsesin selle nimel, et saada näitlejaks. See tähendas peaaesjalikult teatrikooli lõpetamist ja töökohta repertuaariteatris. Tänavu kevadel, mil teatrikooli lõpetamine korraga nii kaunilt ja hirmsalt ees terendab ja kutse liituda Rakvere teatri trupiga põksub kuklas...olen ma oma ülesande justkui täitnud. Aga edasi? Teadmatus! Kalju küsis meilt pea igas erialatunnis: „Mille nimel?“ Mina küsin praegu seda sama. Ma vajan aktiivset ja innustavat pealisülesannet.

Olgu käesoleva lõputöö lisandväärtuseks leida ja sõnastada minu elu pealisülesanne, minu pealisülesanne kunstis, kusjuures ma jätan endale vabaduse seda edaspidises elus muuta ja arendada. Vaadelgem siin kirjatöös neid nelja raputavat aastat, uurigem ja lahkem olulisimaid töid ja sündmusi – sest kõiki ei jõua! - ning lootkem, et ehk nõnda naeratab meile õnn ja äratundmine ning me suudame sõnastada selle olulise vastuse küsimusele: „Mille nimel?“

1.OOTAMATU ALGUS

1.1 „Peterburi!“ - või mitte päris...

Mul ei olnud plaanis asuda õppima Viljandi Kultuuriakadeemiasse. Mul ei olnud plaanis asuda õppima Lavakooli. Minu kindel, raudne ja järeleandmatu plaan oli asuda õppima Peterburi Riiklikusse Teatriakadeemiasse ja saada seninägematult geniaalseks näitlejannaks. Siin ma olen. Korrastan mõtteid ja kriiban tähti, et lõpetada Viljandi Kultuuriakadeemia ja saada...

Viljandisse katsetele jõudsin ma peaaesjalikult sellepärast, et olin Venemaale avalduse saatmisega selleks aastaks hilinevad ja teadsin, et suvel toimuvad siin katsed. Viimasel päeval registreerisin end SAIS-is mõttega: „Miks mitte?“ Ma tahtsin teatrikoolis õppida. Ma tahtsin seda võimalikult ruttu.

Istusime verivärskel kursusega musta saali põrandal ja Jaanika Juhanson jagas meile suveks kohustuslikku kirjandust ja muid ülesandeid. Olin nagu seal ja ei olnud ka; ma ei saanud aru, kas ma olengi nüüd päriselt ühes teatrikoolis ja hakkan õppima Kalju Komissarovi juures. See ei olnud mul plaanis...see kõik kuidagi...juhtus.

4. septembril 2013. aastal kell 12:44 olen oma Viljandi kodu aknal kirjutanud nõnda: „/.../Usun väga V. Panso sõnu, mida järgnevalt vabalt parafraseerin. „Kool peab välja laskma juba noore meistri,“ samas „kool ei lõppe mitte kunagi“ ning „teater algab juba kooli esimesest päevast.“ Olen ärev. Ootust täis. Veidi pahane. Köhklev. End teostada ihkav. Pean igapäevaselt enesele meenutama mulle nii armsaid sõnu: *frustra laborat qui omnibus placere studet*. Momendil kipun selle mõtte vastu eksima. Olen muutunud. Kasvanud. Protsess on käivitunud.“ (Jürgenson 2013)

1.2 Kuivanud kaev

Septembri 24. päeval kell 22:45 olen kirjutanud: „Minu suurim probleem on keskpärasus. Etüüdid on OK ja see on ka kõik. Keskpärasuse- ja okei-nimelised putked tuleb kiiresti välja juurida. !!! Mingid seletamatud energiad on minus kinni. Nad ei saa segamatult liikuda ja toimida. Aga ma tean, et koos selle vabanemisega hakkab ma mühinal kasvama ja arenema. Ma tean, mis mind kinni hoiab ja meelt muserdab. (Kuigi nime ja kuju sel veel pole) MA OLEN ÕIGES KOHAS.“(Jürgenson 2013)

Esimene semester oli põrgulik. Kõige enam vaevas mind Viljandi linnaga kohanemine. Võrreldes Tallinnaga oli talumatult vaikne ja inimtühi; minu parim sõber oli paarisaja kilomeetri kaugusel ja õpingud ajasid segadusse. Ma ei suutnud realiseerida seda, mida tahtsin samas kui kursusekaaslased ravisid veritsevat maailma igal hommikul geniaalsete etüüdidega.

Käisin ringi nagu suur krambihunnik ja kurtsin oma maailmavalu kõigile, kes ette jäid. Tagasi vaadates paistab see põhjus üpriski eredalt kätte: ma ei olnud, oh imet!, geniaalne nagu olin arvanud. Pööraselt keeruline oli minu jaoks laval üksinda tegutseda. Ma ei saanud aru, miks ometi on meil tarvis etüüde teha – ma ei osanud mängida, ma ei osanud ega suutnud nakatuda ja nakatada. Ma ei osanud partneriga sõnadeta suhelda. Ma ei julgenud mõelda abstraktselt ning ma ei julgenud oma mõtteid laval ise uskuda.

Praegu igatsen etüüde; nüüd mõistan seda seda mängimise vabadust ja improviseerimise rõõmu, mida nad pakuvad. Täna näen etüüdi kui harjutust, samas kui teatrikooli esimesel aastal oli etüüd mu jaoks väljapääsmatult ainus vahend, et maailm kummuli keerata. Selles tuhinas kukkusin kummuli ainult mina ise.

1.3 Kui vesi sisse lasti...

Meil oli pikk talvevaheaeg, tervelt kuu!, ning uue semestri alguseks oli himu õppimise järele väljakannatamatu. Asusime Kaljuga uurima „Hamletit“ ja „Libahunti“. Need ühised

näitemängude lugemised ja analüüsimised olid minu jaoks sensatsioonilised! Millisel moel võib teksti lugeda! Kui palju on seal peidus, kui palju kõnelevad meile näitemängus ka need repliigid, mida keegi pole kunagi kirja pannud ning mis on aimatavad vaid teiste tegelaste tekstides!

Võimalus lausuda laval sõnu vabastas mu otsekui painest. Teksti kaudu ja selle toel tundsin oma väljendusvahendeid paisuvat ja arenevat. Selle taha oli kindlasti ka mugav peituda, kui tegutseda ei osanud; õigem oleks öelda, ennast petta. „Ma ju tegutsen, ma ju mõjutan teda oma sõnadega!“ Tõenäoliselt nägi see välja hoopis nõnda nagu Kalju sageli ütles: „Minu kord möliseda, sinu kord möliseda.“

Suure tuhinaga harjutasime Taneliga stseeni „Libahundi“ algusest, mil Margus ja Tiina metsas kohtuvad. Järsku oli lavaaja täitmiseks tuhandeid variante! Autori seatud piirangud käivitasid kujutlusvõime ja mängumootori, samas kui etüüdid, mille dramaturgia tuli enesel välja mõelda ja kus võimalusi oli justkui piiramatult, suretasid mu fantaasia. Ma tahaksin vaid loota, et Tanelgi tundis sel semestril meie stseenist sama suurt rõõmu nagu mina.

Kevadele omasele puhkemisele aitasid jõudsalt kaasa ka erialatunnid Adeele Sepa ja Marika Palmiga. Tegime tundides harjutusi kujutlusvõime ja emotsionaalse mälu arendamiseks; erinevate ülesannete kaudu uurisime psühho-füüsilist enesetunnet. Nendes tundides kogetu oli teraapiline, jõuline ja aus. Just see eriline aususe otsimine on mulle enim meelde jäänud. See tundus mulle toona ja on ka nüüd äärmiselt oluline omadus me lavalise – aga ka elulise – tegutsemise juures.

Adeele ja Marika juhendamisel tegime stseene A. H. Tammsaare teosest „Kõrboja peremees“. (Dramatiseeringu autor A. Särev). Paarid moodustasid õppejõud ise ning meie sattusime kokku Eduardiga. Valisime katkendi, kus Anna tuleb tööd murdvat Villut oma sünnipäevale kutsuma. Mäletan elavalt proove, mil Adeele andis mulle ülesandeks koos Villuga naerda; teda veenda; mängida. Ma ei suutnud seda uskuda – nii tähtis mees nagu Tammsaare ei saanud ometi kirjutada tegelasi, kes tõsiselt asju ei aja. Psühholoogiline realism on äärmiselt tõsine asi! Nõnda nägid meie esimesed katsetused selle katkendiga

välja nagu halb soome film – paus, paus ja midagi ei juhtu. Ma ei julgenud näha inimesi nendes tegelastes; nad olid minu jaoks liiga pühad ja suursugused, et naerda ja ullitada nagu meie.

Mängisime eksamit lossimägedes, kus kohe pärast lume minekut proove asusime tegema. Päike, tuul ja Viljandi järv publiku peade taga muutsid minu arusaama nendest tegelastest. Hakkasin uskuma, et ehk tõesti võib Annagi nalja visata ja huilata; väljapaistva innuga tegutseda ja mitte ainult seista, heinakõrs näpus, ning armuvalu kannatada. See oli murranguline aeg. Töötasime isukalt ja rõõmuga; me m ä n g i s i m e. Tegime vigu, aga need ei rusunud meelt – proovisime teisiti ja läksime edasi.

2. OIVALINE AASTA

2.1 Anton Tšehhovi kuulus komöödia

Teise aasta esimene materjal erialatunnis oli A. Tšehhovi „Kajakas“. Ma jumaldasid neid erialatunde. Meeles on õhtud, kui kannatamatult voodisse poen, et hommik uue päeva juba rütem tooks. Ma lausa jooksin kooli. Mind vaimustas võimalus elada läbi nende tegelaste traagikat ja rõõmu; mind õhutas süvenema mõte kõigist neist oivalistest näitlejatest, kes enne meid neid rolle olid mänginud ning mis kõige tähtsam – tegemist oli ju vene kirjaniku tekstiga ja tegevus toimus Venemaal. Minusuguse õhinas russofiili jaoks oli see kui taeva õnnistus!

Armastuse küsimusest olen ma alati väga lugu pidanud ning õnnekombel on see teema kesksel kohal ka „Kajakas.“ Karl Robertiga tegime Arkadina ja Trigorini stseeni, kus paarike ärasõiduks valmistub, ent mees teatab oma soovist veel paariks päevaks mõisa jääda. Mihkliga mängisime Maša ja Trigorini stseeni kolmanda vaatuse algusest, kus naine teatab, et ta Medvedenkole mehele läheb.

Need erialatunnid Kaljuga ja iseseisvad proovid partneritega kutsusid uurima inimhinge peensusi, kuid mis veel tähtsam, õhutasid mängima k o o s partneriga. Distanstilt seda perioodi vaadeldes võib ehk öelda, et selle tööga sai selgeks, mida tähendab laval aktiivselt millegi nimel tegutseda. Eriti hea näide on Arkadina-Trigorini stseen, kus kogu Irina tahe on koondunud oma armsama veenmisele. Arkadina kasutab kõikvõimalikke vahendeid: ta naeruväärustab, hirmutab, mängib kannatajat, anub, nõuab...ja saab oma tahtmise.

Vaimustasid ka kursusekaaslased ja nende lahendused. Igal hommikul erialatunnis jälgisin ammulisui kuidas ja mida on nemad välja mõlenud; kuidas suhteid tõlgendanud. „Kajakas“ oli minu jaoks suurem kui elu, sinna koondus kõik, mida ma tol momendil teatri ja

maailma juures armastasin. Töö nende stseenidega oli iga päev just selline nagu minu arvates teatritöö peabki olema – intensiivne, põlev, uudishimust ja mängurõõmust kantud. Ja mõleda vaid, minul, „äravalitul“, oli au sellest osa saada.

Hiljem olen mõelnud kõigi peensuste peale, mis Arkadina ja Maša juures tabamata jäid. Mõelnud ka sellele, et lasin end vahest romantilisest mõisamaailmast liialt haarata ega osanud seejuures sõnastada ega kinni püüda seda, mis „Kajakas“ mulle tegelikult nõnda meeldib. Ma olin toona autori peale solvnud, sest kuidas ometi võib ta säärase teksti komöödiaks liigitada – see on ju puhas pisarakiskuja traagika; suured tunded, põlvili viskumised ja pikad pausid. Kalju on Karl Roberti ja minu stseeni kohta öelnud: „Mida sa ootad? Mis sõnu? „Kallis Trigorin, käi perse, sa oled vana kõrvadega munn, on see see?““ (Jürgenson 2014) Selle küsimuse esitas meie professor Robertile, mina muigasin ja hinges olin hämmeldunud, et kuidas ometi võib mõnda Tšehhovi täiuslikku inimest kõrvadega selleks samuseks nimetada. Kõik inimesed, kes seal järve ääres mõisas toimetasid olid minu jaoks liiga puhtad ja näitemängu tekst liiga pühalik, et isegi mõelda allapoolevööd sõnadele; nende tegelaste lihalik armastuski oli minu silmis ingellik.

Ma armastasin saatuses puretud Mašat ja võimukat Arkadinat – armastan tegelikult siiani – olin nii võlutud nende traagikast ja nautisin nende rõõme, olgugi, et õnnetunnet kogesid need tegelased pigem harvemini.

2.2 „Hiired on hiired“

Lavastusprotsess „Hiired on hiired“ kujunes vaieldamatult kõige ilusamaks, keerulisemaks ja imelisemaks perioodiks minu teatrikooli ajal. Sellest protsessist rääkides toetun palju 2015. aasta jaanuaris kirjutatud eneseanalüüsile, kus sõnad on paberile reastatud värskete mälopiltide ja tundmuste mõjul. Lavastust „Hiired on hiired“ mängisime Ugala teatris 2014. aasta detsembris. (Lavastaja: Oleg Titov; muusikaline kujundaja: Peeter Kononov; liikumisjuht: Kadri Sirel; dramaturg: Liis Aedmaa)

2015. aasta jaanuaris olen jätkuvalt armastanud vooliku metafoori ja kirjutanud eneseanalüüsis nõnda: „Kaks kuud prooviperioodi oli tunne, justkui oleks minu sees

voolik. Vesi on küll lahti keeratud, ent vooliku otsa on surutud kork ja nüüd see voolik viskleb ja rapsib mu sees, aga mahl välja ei voola. Selles osas oli suur muutepunkt lauluproov, kus Peeter andis mulle märkuse: „Aga järsku see Nahkhiir ei salli lapsi sugugi?“ Sellel momendil tekkis eelmainitud avanemise tunne, mida võib tajuda luus ja lihas. Väga aitasid mind lavastaja märkused pisideitailide kohta. Näitena võib tuua mõned: „Ta on selline wow-wow-wow primadonna, nägu on nagu ahviperse, aga tema ise arvab, et ta on DAAM,“ või siis: „Nahkhiirel on käekoti vooder katki.“ See viimane märkus! Kui tilluke ja nähtamatu nüanss, mis ometi rolliloomisel oli minu jaoks olemuslikult olulise tähtsusega!“ (Jürgenson 2015)

Ma olen Olegile väga tänulik tema kannatlikkuse, nakatavuse, põlemise ja usalduse eest. Oleg lubas teise kursuse üliõpilasel publikuga kahekesi jääda – kujunes omamoodi traditsiooniks, et lavastuse alguses Nahkhiire sisenemine, publiku ja bändiga suhtlemine on improvisatoorne; ma võtsin oma südameasjaks muusikuid iga etenduse alguses üllatada. Oleg lubas seda mulle, ta usaldas ja ma loodan, et ta jäi rahule. „Tõepoolest, Nahkhiire vahetu suhtlemine publikuga etenduse alguses kasvatas palju. Kui sellest esimest korda kuulsin, olin pööraselt hirmul. Seista silmitsi lapse või täiskasvanuga saalis jättis minu täiesti alasti, täielikult kaitsetuks. Tundsin end nii ebakindlana. Aga nendest hirmudest ja kõhklustest tuli üle saada... Ma õppisin nautima kontakti ja vestlust publikuga, eriti lastega, kes on nii vahetud, nii siirad, kes lähevad iga mänguga küsimusteta kaasa. Tundsin suurt vastutust, aga rõõmustasin selle üle.“(Jürgenson 2015)

Lavastuses „Hiired on hiired“ oli mul au avada iga etendus soololauluga. Mulle meeldib väga laulda, kuigi annan endale aru, et viisi pidamine pole kaugeltki mu tugevaim külg. Mõte üksinda laulmisest hirmutas ja erutas. Eneseanalüüsis olen kirjutanud: „Minu tänu Peetrile on piiritu. Kuidas ta oskas mind, absoluutset noodivõhikut, sobilike märkustega suunata ja õpetada...„Laula saksa keeles, “ „Aga Nahkhiir on primadonna, ta oskab ju absoluutselt kõike!“ Sellises, minule arusaadavas keeles käis meie töö. Muretsesin laulu pärast terve prooviperioodi ning kui ühel hetkel Ugala proovisaalis tundus, et tõepoolest, täna läks enamik noote juba pihta, tuli tagasilöökk muusikamajas, kui bändiga kokku harjutama hakkasime. See protsess oli suures osas kantud kohutavast ebamugavustundest, tundsin, et vean alt nii Olegi kui Peetrit. Tagantjärele mõeldes olen võrratult õnnelik, et ma

end nii halvasti tundsin, sest areneda saabki ju ainult nõnda... Ebamugavustega kohanedes, ennast ületades, iga päev paremini proovides. Muidugi on selle juures oluline probleemid ja kitsaskohad ka sõnastada ja neile nõ „näpp peale panna,“ et uuel päeval teadlikult end parandada. Ma olen siiani hämmingus, et mina tõesti laulsin bändi saatel suurel laval. Ning mida suurem oli ebamugavustunne ja hirm, seda suurem oli rõõm ja rahuldus õnnestumisest.“ (Jürgenson 2015)

Nahkhiire roll ei tulnud kergelt. Proovides täitsin küll ülesannet, ent tajusin ka ise, et see ei ole „päris,“ tundsin, et ma ei ela täielikult tegelase elu. „Tundsin, justkui kõik minu vahendid, keha, hääl ja mõte, seisavad tema sünnil risti vastu ees. Järjekordne avastusmoment saabus, kui sain proovis jalga panna õiged saapad. Selles proovis sain mitmetasandiliselt aru väljendist: „Roll algab jalgadest.“ Selles proovis, tundub mulle praegu, sain kätte Nahkhiire võtme, millega kogu tema olemust uurida ja avada. See roll pakkus võimalust füüsis ja häält julgelt ja vahest lausa grotseskselt moonutada./.../Käriseva lavahääle otsimine oli suur väljakutse. Prooviperioodil väsis hääl kergesti ning kulus umbes poolteist kuud, et leida „see õige koht, mille pealt rääkida.“ See kogemus rõhutas hääle äratamise ja soojendamise vajalikkust enne iga etendust.“ (Jürgenson 2015)

Enne etendusi soojendasin häält ja keha ja nuputasin uusi vigureid ja uudiseid, millega partnereid ja publikut üllatada. Mitmel korral aga ei olnud minu varem välja mõeldud trikkidest kasu, sest publik reageeris oodatust teisiti ja sütitas uue mängu. Nendel hetkedel oli tunne, et tõepoolest, kõigesse, mis laval juhtub tasub suhtuda kui kingitusse – publik ise pakkus mulle mängu ja minul jäi üle vaid kaasa minna ja üle pakkuda.

„,Hiired on hiired“ oli võrratu ja valus ja vajalik kogemus. Protsess. Mõelda tagasi esimestesse proovidesse.. Millisest punktist me alustasime ja kuhu lõppeks jõudsime.. Sellel teel oli hulk raskusi, mitmeid momente, kus tekkis tahtmine käega lüüa, öelda, et MA EI OSKA ja samavõrra palju või isegi enam momente, kus koos enese ületamisega, arenguga, valdab keha ja vaimu suur õndsus, kergus ja rõõm. Rõõm teatrist.“ (Jürgenson 2015)

3. SÕNA JÕUD

Kiindusin tekstide esitamisse juba põhikoolis, kui Eva Kalbuse juhendamisel suure tuhinaga etluskonkurssidel käima asusin. Olen Evale väga tänulik, tema viis mind luule juurde, õhutas lugema, mõtles kaasa, vaimustus ja vaimustas. Teisel teatrikooli aastal tegime kaasa lavastuses „Maailma parim küla,“ millest pikemalt edaspidi juttu tuleb. Oluline on aga see lavastus ära märkida siin, sest just see protsess andis mulle tõuke seminaritöö kirjutamiseks kolmanda kursuse kevadel.

3.1 Seminaritöö

„Kuidas ideaalselt teksti esitada ehk suigatanud sõnu sasides, sosistades, selgeks saades“ - sääraselt pealkirjastasin seminaritöö, mille eesmärk oli uurida teksti esitamisele eelnevat protsessi ja avada lavakõne kui õppeainet; kaardistada küsimused ja probleemid, mille lahendamine teksti esitamist märkimisväärselt võiks rikastada, sealjuures märgata ohuolukordi, mis meid ideaalsete lahenduste juurest eemale võiksid peibutada. (Jürgenson 2016)

Minu huvi oli uurida Valdur Mikita järgi *maagilist sõna*, mida argielus harva kohtame, kuid mis lavaruumis täisvereliselt elada saaks. Mikita näeb probleemi olevat osaduse puudumises – vaid intellektuaalsel tasandil kogetu ei puutu meie hingelisse sfääri. (Jürgenson 2016) Ning just siin leian ma olevat lavakõne, elusa teksti elava esitamise ülesande, eesmärgi ja abinõu üheaegselt – kohtuda keelega hingelises sfääris, kus kogetut ei saa enam uute või samade sõnadega kirjeldada; kus kohtumisest jääks alles vaid tundevärin või mälestus.

Kiri ei salvesta kõike, samas kui kõne on vähemalt kolme märgisüsteemi paralleelne esitus

– sõna tähendus, sõna musikaalsus ja sõna žestidel põhinev tegevus. Kirjas avaldub vaid sõna tähendus, ülejäänud omadused pigem kehvasti. (Jürgenson 2016) Kõne all olevat seminaritööd kirjutasin himuga tunda sõnade lõhna ja maitset – kusjuures ka Patsy Rodenburg ärgitab tekstiga töötamise juures kasutama kõiki meeli – himuga uurida maagilist sõna.

3.2 „Eestluse elujõust“

Inder Koffi teose „Eestluse elujõust“ põhjal valmis meie kursuse eesti emakeelega üliõpilastel 2016. aasta veebruaris kuuldemäng, mille stsenaarist, lavastaja ja helikujundaja on Taago Tubin. Kuuldemängu esmaesitlusele Viljandi pärimusmuusika aidas järgenenud arutelul nenditi muuhulgas, et Indrek Koffi kõne all olev tekst on tõlkimatu. Tõlkida võiks ehk ideed, kuid mitte teksti ennast – see saabki elada ainult eesti keeles.

Tekst koosnes üksikutest repliikidest nagu näiteks „Kohvi või teed?“ või „Mis see üks pits mehele teeb“ ja pikematest monoloogidest, mida meil Mihkliga oli rõõm lugeda. „Eestluse elujõust“ on tabav, eneseirooniline ja äratundmisrõõmu pakkuva materjal, mis kujutab eri põlvkondade eestlasi erinevatel elualadel.

Meie töö oli kerge ja hoogne. Kuulasime Taagoga eri žanrites kuuldemänge, lugesime ja analüüsisime teksti ning läksime ükshaaval salvestama. Vaimustavalt valusalt kostis esimestest salvestuse katsetustest hääle ebasiirus, õigemini, kostis, et need ei olnud minu mõtted. „Paber oli sees,“ nagu Taago ütles. See oli nagu kaamertöö – iga väiksemgi ebatäpsus tõusis tervalt esile. Jääb üle vaid loota, et edaspidigi avaneb mul võimalus mõnes kuuldemängus kaasa teha. Selle žanri puhul olen võlutud võimalusest kasutada juuspeeni vahendeid mõtte edastamiseks ja maagilise sõna äratamiseks.

4. UNISTUSTE ROLL

Keskkooli viimases klassis lugesin ema soovitusel Henri Troyat sulest ilmunud biograafiat „Katariina II“. See teos jättis mulle kustumatu mulje, lugesin seda mitu korda ja unistasin võimalusest ühel ilusal päeval Venemaa keisrinnat teatrilaval või filmis mängida. Teatrikooli kolmandal aastal ootas meid monolavastus, mis minu jaoks tähendas võimalust ihaldatud rollis üles astuda.

4.1 Monolavastus „KATARIINA“

Ma tahtsin teha lavastuse Katariina II-e elust. Mul ei olnud õrna aimugi k u i d a s seda teha. Ainus, mida teadsin oli see, et muusikalise kujunduse ühe elemendina peavad kõlama kirikukellad. Esimesena tuli otsustada, millist osa keisrinna elust kujutada. Minu jaoks on kõige paeluvamad tema sihikindlus ja tahtejõud – need omadused said teksti loomisel ka juhtivateks ja nõnda, fantaseerides ja ajaloolist tõde pisut painutades, sündis neli lehekülge pikk monoloog. Toetusin Troyat' biograafiale ja Katariina II-e sõprade, Voltaire'i ja Diderot' teoste.

Juba varajases staadiumis oli selge, et mulle nõnda olulisest tegelasest lavakangelase loomise juures ei saa ma kasutada dramaturgi abi – mul oli tunne, et mitte keegi teine maailmas ei mõista Katariinat nii nagu mina. Pealgi ei turgatanud mul tol hetkel pähe ühtki tuttavat inimest, kellel oleks aega ja kelle poole võiksin teksti loomise puhul pöörduda.

Asusin pusima. Esimene katsetus leidis oma kiire ja loomuliku lõpu – näitasin selle teksti põhjal sündinud katkendi ette Vallo Kirsile, kelle tagasisidele toetudes sündis uus ja viimane tekstiversioon. Keskseks said neiueas Sophie vastuolud isa soovidega; noore küpseva naise kõhklused ja tärkav eneseteadvus. Lavastuse teine pool keskendus juba

Venemaa tsaari abikaasa siseheitlestele, võimuihale ja ohverdustele.

Erialapäevikusse olen 24. jaanuaril 2016. aastal kella 16 paiku kirjutanud nõnda: „TÄNA OLI MU ELU KÕIGE HALVEM PROOV. VÄGA HEA, ET OLI. SEE ON HUVITAV. Siit saab ainult edasi minna.“(Jürgenson 2016)

Minu peamine raskus seisnes lavalise tegevuse leiutamises. Otsustasin, et lihtsalt teksti ette kanda ma ei taha – ja see ei olnud ka eesmärk – ning asusin otsima olukordi, rekvisiite ja kehamisanstseene, mis annaksid mulle impulsi kõnelemiseks. Mitmes kohas oli suu avamise põhjuseks vajadus isale või pojale vastata, ent kujutamaks Katariina siseheitleusi keeruliste otsuste juures, vajasin siin ja praegu ajendeid nende langetamiseks.

Lavastust raamis lisaks isa tekstidele ka Dimtri Šostakovitši teos „Valss nr 2,“ mis pakkus võimaluse hoogsate tantsuliste etüüdide loomiseks lavastuse alguses ja keskosas. Ma armusin sellesse valssi, see heliteos oli minu jaoks nagu Katariina elu – hoogne, haarav, võimas...midagi avamere taolist. Tegime tihedat koostööd „KATARIINA“ muusikalise kujundaja Vootele Ruusmaaga, kelle loodud sünteetiline helimaailm vastandus minu jaoks põnevalt Šostakovitši klassikalise valsiga. Minu jaoks kõlasid Ruusmaa ja Šostakovitš ses lavastuses kokku ning kogu muusikaline kujundus toetas lavastuse atmosfääri ja selle teisenemist. Ühe tagasisidena aga ütles minu heliloojast ja dirigendist sõber, et just see kahe erineva žanri segamine lõhkus tema arvates lavastuse tervikut.

Kolmandal teatrikooli aastal tegin seda tööd suure kiindumusega ja nii hästi kui oskasin. Kui praegu uuesti „KATARIINAT“ mängiksin...tuleks luua uus lavastus, alustades tekstist ja lõpetades lavakujundusega. Kindlasti kutsuksin uue protsessi juurde lavastaja-pegeldaja, tänu kelle kõrvalpilgule õnnestuks meil ehk lavaline tegevus peenemalt ja täpsemalt rütmistada. „KATARIINA“ oli ja on mulle lõpmata armas töö.Tõepoolest, ma kaitsesin kõiki mõtteid ülikiivalt ja raske südamega olin valmis mõnest ideest loobuma. Võib-olla süvendas sellist käitumist väga hea tagasiside, mida komisjon pärast ettenäitemist jagas.(Mängisime komisjonile oma monolavastuste katkendid ette 2016. aasta veebruaris). Kalju tegi mulle sel päeval suurima võimaliku komplimendi... Praegu kogu protsessile tagasi vaadates tundub, et olin oma suures kiindumuses pimestatud ega osanud

aeg-ajalt selgepilguliseks kõrvaltvaatajaks kehastuda.

Näitlejana jäid mul kindlasti tabamata oma lapsest loobunud ema süümepiinad. Ma mäletan selgelt teatvat segadust, mis mind kõne all oleva stseeni puhul painas, kuid mida lõpuks lihtsalt eirasin. Küsida ei olnud kellelki – õigemini oli, aga ma ei tahtnud – ja iseendale jäin vastuse võlgu.

Mängisime „KATARIINAT“ Tallinnas Vaba Laval, Tartus Athena keskuses, Viljandis Koidu seltsimajas ja Võrus Katariina kirikus. Kirikus mängimine oli omaette põnev, kuid paraku tuli suur hulk misantseene samal hommikul ümber teha ning rekvisiite muuta – kirku mastaapsus ei soosinud varemloodut ning sestap oli Võru etendus vahest tervikuna kõige rabadam. Kuigi ei saa tõde salata – sisemise enesetunde mõttes oli Võru etendus võimas; see pühadus mõjus minusse; mingit seletamatut aegadeülesust oli õhus...on ju Võru linn ja Katariina kirik rajatud just meie loo peategelase korraldusel...Parimad etendused kohtusid publikuga Viljandis, mis on ka loomulik, kuna Koidu seltsimaja väikeses saalis olin saanud pikemalt proovi teha ja õigupoolest kujutasin juba prooviprotsessis mängupaigana just seda vana maja.

5. „VALLUTATUD“

Pärast viimast etendust 27. septembril olen Tartus kell 00:30 kirjutanud nõnda: „Mitte miski ei kordu. Olnu ei tule enam iial tagasi ja „esikas ei ole enam kunagi homme.“/.../Kuramuse põnev, kui heitliku meelelaadiga võib olla see nähtus või organism, mida nimetame teatriks. Ja sarnaselt temale see tegutseja, *actor* selles maailmas. Karta on mõttetu. Jah, ma tean seda, aga miks siis ikkagi hirm nii kergelt ligi kipub? Ja miks on haruldased need korrad, mil võime kogeda seda üliinimlikku inspiratiivset seisundit? Kogeda PÄRISMÄNGU? Aga vahest sellepärast seda nimetataksegi kunstiks.“ (Jürgenson 2016)

Kogu see paradiislik lugu nende amerikaste inimeste ja Tartu loodusmaja talveaiaga algas juba 2015. aastal Eesti Teatri Festivalil Draama, kui kaks Lavakooli XXVIII lennu tudengit nimedega Jan Teevet ja Priit Põldma tegid mulle ettepaneku ühes lavastuses mängida. Olin rõõmuga nõus ja jäin pikisilmi proove ootama. Meie esimene kohtumine leidis aset 2. jaanuaril 2016. aastal Toompea koolis ning kohal oli pea kogu trupp: Liisa Saaremäel, Teele Pärn, Jan, Priit ja mina – puudus vaid eesti teatri ainus tõeline vürst härra Peeter Volkonski. Talve- ja kevadkuudel kohtusime keskmiselt korra kuus, suvel pidasime proovilaagri Orissaares ning jätkasime juba regulaarsete kohtumistega etenduspaigas – Tartu loodusmaja talveaias. Esietendus toimus 3. septembril 2016. aastal.

Prooviprotsess oli võrratult mänguline. Kirjutasime palju ja erinevatel teemadel, kusjuures iga kord oli Jani ja Priidu püsitatud teema äärmiselt sütitav. Tegime erineva pikkusega improvisatsioonilisi etüüde, mille lähteülesanded oli taas aktiivsed ning käivitasid kergesti kujutluse. Liisa, Teele ja Peeter on oivalised partnerid – tähelepanelikud, toetavad ja ausad. Tingimused maailma muutmiseks olid geniaalsed... ja ometi... „Vallutatud“ prooviprotsess ja etendused möödusid mu jaoks teatavas krambiseisundis. Läksin aukartusest lukku ega

leidnud enam kõiki võtmeid üles, et end täielikult avada. Mäletan üht proovipäeva, kus sõtkusin terve aja nagu klaasvillas, saamata aru, millega laval tegelen, julgemata küsida, rabeledes arutult teadmata suunas, et sellest koledast painest kuidagigi vabaneda. Ometi oli päevi, kus ka minul õnnestus killuke imet ühisesse patta panna ning praegu tagasi vaadates paistab, et need olid momendid, kus ma ei püüdnud olla rabavalt orgaaniline ja pakkuda ainult „kõige õigemata“.

Kartsin nii paaniliselt eksida, et unustasin mängida; unustasin selle rõõmu ja vabaduse, mida mäng pakub. Oma suures igatsuses tohutult orgaaniline ja päris olla, ei saanud ma enam mängumaailma siseneda, õigemini püüdsin mängumaailmas tegutseda reeglite järgi, mida mängumaailm ei salli. Minu jaoks ei eksisteerinud „maagilist kui-d“, mis oleks ilmselt aktiveerinud ja vabastanud neist koledatest karmidest. Laval tegutsedes oli pea kogu aeg tunne, et jäin poolele teele pidama ega saanud üleni mängumaailma sisse. See on nii habras arusaamine...tundevirvendused annavad märku, kas tegutsed päriselt või oled veel sinna poole teel. Lembit Peterson on näitlejatega töötamisest rääkides kirjeldanud üht näitleja kramplikku seisundit, mida ta nimetab „vihaseks“ loovuseks. (Normet 2013) Näib nüüd, et mina seda kasutasin proovides sageli seda *vihast loovust*.

Tõepoolest, kõige kummalisem on minu krampide ja kartuste tekkimise juures asjaolu, et lavastaja ja dramaturg olid loonud avatud, toetava ja sütitava keskkonna proovi tegemiseks. Suurepärased tingimused, et andunult avastada. Hoolimata siseheitlustest oli „Vallutatud“ aeg meelde jääv ja kaunis. Imetlesin kaaslaste tööd, nautisin nende mängu. Ergutav ning põnev oli töötada kollektiivis, kus ei olnud ainsatki kursusekaaslast. Läksin proovi õhina ja ootusega, valmis raputusteks; valmis paradiisist osa saama. Nagu ütles meie lavastuses Kalle Mänd (Peeter Volkonski): „Elagu vineer ja elagu viiner! Elagu Black Sabbath ja plekk-saapad!“

6. ROLLID NUKUTEATRIS

NUKU on meie kursust hoidnud ja kasvatanud – teater on pakkunud meile erinevaid töötube; esimesel teatrikooli aastal osalesime terve kursusega lavastuses „Kapten Granti lapsed“ (lavastaja Vahur Keller) ning hiljemgi oleme NUKU lavastustes kaasa teinud. Lisaks „Kapten Granti lastele“ ja veel kahele tööle, millel edaspidi pikemalt peatun, oli Jaunel, Karlil, Martinil ja minul õnne läbida ka prooviprotsess, kus etenduste mängimiseni ei jõutudki. Matija Solce „Suveöö unenäomasin“ jõudis küll esietenduseni, kuid see oli ka viimane kord, kui lavastust mängisime. Teater otsustas kunstilistel põhjustel selle mängukavast eemaldada. „Suveöö unenäomasinast“ pidi saama ekskursioonlavastus Tallinna vanalinnas, mängupaikadeks tänavad, Tervishoiu muuseum, Eesti Tarbekunsti- ja Disainimuuseumi hoov ja lokaal Kelm. Proovid Matijaga olid kaoatilised ning võimatu oli lõpuni mõista meie loo ühist taotlust. Õhk oli paks – trupiliikmed pettunud ja segaduses, nagu ka ülejäänud teatritöötajad. Mulle jäid rõõmus-rahulikult meelde NUKU toonase kunstilise juhi Taavi Tõnissoni sõnad esietendusele (korraga ka viimasele etendusele) järgenenud peol, millega ta andis mõista, et me tegeleme ju kunstiga, kus võibki tõepoolest ka nõnda juhtuda, et ei tule välja. Ja see ei ole maailma-suurune traagika.

6.1 „Vaata, Madlike, lund sajab“

Astrid Lindgreni jutustuse dramatiseeris Kristiina Jalasto ning lavastas toonane NUKU kunstiline juht Taavi Tõnisson. Olime kolmandal kursusel, kui sügisel Tallinnas proovidega alustasime.

Eriline ja esmakordne oli duublis mängimine – kuna umbes kolme nädala jooksul anti ligi 40 etendust, oli kaks näitlejate koosseisu. Meil Jaunega oli võimalus mängida peaosalist Liisbeti. Jaune on imeline partner – nakatav, mängulustist pakatav ja kirglik. Olgugi, et me

selles lavastuses koos kordagi lavale ei sattunud, pean ometi teada üheks olulisimaks mängukaaslaseks ning tahes-tahtmata mõtlen enda Liisbetist kirjutades ka Jaune loodud lavakuju peale.

Meie Liisbetid kujunesid esietenduseks üpris erinevateks. Jaune kehastuses oli metsa eksiv tüdruk noorem ja ...kergem, minul aga jälle vastupidi. Peamine märkus, mida lavastaja mulle andis oli: „Otsi õrnust, Grete!“ Tõepoolest, mul oli suuri raskusi 5-aastase tüdruku hingeelu ja soovunelmate kujutamisel. Kujutluses oli kõik justkui omal kohal, kuid lavale jõudis ikkagi vanem ja äkilisem plika. Ma olin pehmelt öeldes hädas. Tajusin ka ise: Liisbet „ei ole mul käes;“ ma ei kogenud seda seletamatut äratundmist, mis end igas keharakus ilmutab.

Rääksin oma kõhklustest ka lavastaja Taavi Tõnissoniga, imelise inimesega, kes mind rahustas ja andis mõista, et temale need erinevad Liisbetid sobivad. Hoolimata minu siseheitlustest oli Kultuurikatla aeg maagiline. Marion Unduski ja Taavi loodud lavamaailm lummas ja inspireeris, vanemate näitlejatega koos mängimine oli äärmiselt lõbus. Etendusteni jõudes oli paremaid ja halvemaid päevi – kord ilmutas Liisbet end minu kaudu kirkamalt, kord jälle tuhmimalt. Mõtlen praegu, et kas peitus põhjus minu ebakindluses – tahtsin mängida Liisbeti, kes sarnaneks rohkem Jaune loodud lavakujule (sest see oli tõesti ilus!) ega julgenud lõpuni päriselt oma enese vahendeid kasutades laval tegutseda.

6.2 „Mustkunstniku elevant“

Taaskord oli mul õnn ja au mängida NUKU jõululavastuses, mille sedapuhku seadis lavale Sander Pukk. Karastunud „Madlikese“ duublis mängimisest, asusime nüüd koos Liisuga neljanda kuruse tudengitena Adele nimelist tegelast uurima.

Adelele ei olnud „Mustkunstniku elevandis“ eriti palju lavaaega antud – ta ilmus vaid kolmes stseenis, ent oli sisuliselt vägagi oluline tegelane. Võrreldes Liisbetiga sünnis Adele kergemalt ja kiiremini; sai rutem omaks. Ka kogu prooviperiood oli mänguline ja lõbus. Imetlesin Taavi Tõnissoni ja Jevgeni Moissejenko tööd – kui palju nad pakkusid, millise

kerguse ja täpsusega mängisid!

Sootuks ainulaadne kogemus oli töö Sandriga, kes lavastas paljuski ka näitlejate kehamisanstseene. Olgugi, et see tekitas minus vastakaid tundeid, andsid nii tugevad juhised teistlaadi mänguvabaduse. Teades, et pean kindlal ajahetkel tõstetud käega voodi ees seisma ja kindlas rütmis pöörama, kogesin omapoolset panust ja loomingut just nende vahepealsete osade täitmises. Põhjused, miks ma käe tõstan, miks ma pööran jäid minu otsida. Tahaksin võrrelda Sandrit koreograafiga - laval tegutsevate inimeste füüsilised joonised olid peenusteni kindlaks määratud.

Esietendusele läksime värinaga hinges ka seepärast, et enne kohtumist publikuga oli meil olnud vaid üks katkestusta läbimäng ja seegi vajanuks peatusi. Põrkusime probleemidega vastvalminud teatrimaja tehnikapargis; proovid jäid ära, kuna saali veel ehitati. Esietendusele eelnenud aeg on jäänud meelde üpris kaootilise perioodina...veel paarkümmend minutit enne esietenduse algust käisin ma helistuudios teksti salvestamas. Jah, see oli ebamugav, kuid antud olud mobiliseerisid ja ergutasid – olime kõigeiks valmis; eriliselt tõstetud tähelepanuga olekus ja ühiselt valmis oma lugu publikule võimalikult hästi rääkima.

7. ROLLID RAKVERE TEATRIS

Tulevases koduteatris oli mul kooliajal õnne mängida kahes lavastuses: „Maailma parim küla“, lavastaja Jaanus Rohumaa ja meie kursuse diplomilavastus „Thijl Ulenspiegel“, lavastaja Üllar Saaremäe

7.1 „*Maailma parim küla*“

Olime teise kuruse üliõpilased, kui Rakverre proovi sõitsime. Kevad tuli iga päev aina suurema lauluga lähemale ja hinges süvenes rõõm võimalusest jälle „päris“ teatris mängida.

Peamiste märksõnadena on neist proovidest meeles pidev valmisolek ennast tõestada, teha, pakkuda. Tudengite ülesanne ses lavastuses oli enamasti maketiga tegutseda ja seal toimuvat elustada; mõned poisid said mängida ka suuremaid rolle. Minule kukkus aga ootamatult sülle jutustaja osa, mida ma kogu hingest nautisin.

Jaanus Rohumaa lavastuses vaheldusid lavapildid suurele ekraanile kuvatud maketistseenidega. Videot illustreerisid jutustaja tekstid, millest enamiku lugesin mina. Ma ei mäleta, et oleksin sel prooviperioodil lavastajalt oma lugemise kohta üldse märkusi saanud ja nõnda tegutsesin sisetunde järgi. Lavastuse lõpupildis kogunes trupp Rakvere teatri pargis asuva tiigikese kaldale, mille juurde ka lava oli ehitatud, ning ehapuna ja sääsepinina taustal rääksin mina viimase jutustaja teksti. Sel hetkel tundsin end vastutavat kogu trupi ees – kõik, mida olime selle õhtu jooksul siin laval loonud, päädis minu öeldud sõnadega; tundsin, justkui sõltuks minu esitusest, minu pandud punktist kogu etendus. Kogesin sõna jõudu ja väge.

„Maailma parima küla“ proovides olen kirjutanud nagu erialatunnis. Kahjuks pole ma märkinud, kelle suust need sõnad pärinevad, kuid see ei vähenda sugugi nende olulisust. „Lavastada saab ainult kahe inimese armumise momenti – seda peame me kõikjalt püüdma!“ või siis: „! ja kui me vaatame kõiki oma repliike ja nende konteksti, leiame neis läbiva joone ja SEE JOON ONGI TEGELASE PEALISÜLESANNE/LÄBIV TEGEVUS!“ ja näiteks: „! igal tegelasel on oma temporütm. TEMPO – kohandumiste jada, järjestus, viis.“(Jürgenson 2015)

Selle Rakvere teatri suvelavastusega kogus armastus lavakõne vastu minus hoogsalt jõudu. Publikuni jõudmiseks oli mu ainsaks vahendiks hää, kuna mikrofoni koos statiiviga oli põdsasse peidetud. Rõõmu tegid ja enesekindlust andsid ka vanemate kolleegide ja lavastaja tunnustavad sõnad esietendusele järgnenud peol.

7.2 „Thijl Ulenspiegel“

Meie kursuse diplomilavastus, mis on ainulaadne juba sellepolest, et esimest ja viimast korda olid teatrilaval kõik meie kursusekaaslased ja ei kedagi teist - lavastuses „Hiired on hiired“ Eduard kaasa ei teinud. „Thijli“ prooviperiood oli ebatavaliselt pikk – meie esimene kohtumine leidis aset 19. jaanuaril 2016. aastal Viljandis ja esietenduseni jõudsime sama aasta 30. septembril. Tõepoolest, vahepeal oli suvepuhkus, kuid materjal ja mõtted käivad ju kaasas. Lisaks Üllarile töötasid meiega juba tuttavad koreograaf Oleg Titov, muusikajuht Peeter Konovalov, hääleseadja Leelo Talvik ning näitleja Tiina Mälberg.

Kohtusime Üllariga uuesti augusti lõpus Rakveres ja asusime tööle. Prooviperiood kujunes nüüd juba oodatust keerulisemaks – õhus hõljus kollektiivne segadus; me ei olnud harjunud nõnda töötama. Lootsime, et ka sügisel on meil võimalik teatrimajas stseenide lahendusi ja liikumisskeeme otsida, samas kui Üllar ootas meilt juba varemaste, talvel Viljandis tehtud kokkulepete realiseerimist. Mäletan üht äärmiselt pingelist proovi, kus olukorra tulisuse tingis – tagasi vaadates paistab see just nõnda – üksteisest mööda rääkimine kõige lihtsamal moel. Lavastaja ja trupp ei saanud teineteise soovidest aru. Olukord lahenes, äike vaibus ja jätkasime tööd.

„Thijl Ulenspiegeli“ prooviperiood...ei olnud kerge ja lendlev, kuigi „raske“ oleks ka vale sõna selle aja iseloomustamiseks. Ajuti tundus, justukui oleks mitu lavastajat – saime nõnda palju erinevaid märkusi. Mäletan selgelt üht korda, mil kuulsin kaht teineteisele risti vastu rääkivat märkust minu tegelase kohta – et Üllari arvamust ei olnud sel hetkel võimalik küsida, realiseerisin selle, mis õigem tundus. Vahest oligi kõige suurem väljakutse see arvamuste paljusus, sest ajuti kõlasid lavastaja soovidele vasturääkivad ettepanekud, mida ta ka otseselt ümber ei lükanud. Tekkis segadus, milliseid pakkumisi laval ellu viia.

Maagiline on näha Olegi loomas koreograafiat – ta jagab kõigile kindlad ülesanded, me asume neid täitma... ja kõik sujub, sobib, töötab nagu šveitsi kell. Titov on äärmuseni nõudlik koreograaf, kes tahab oma loomingut näitlejate esituses näha täiuseni lihvitult. Mulle isiklikult sobib väga Olegiga töötamine, tema nõudlikkus ja mahlakad väljendid loovad minu jaoks meeldivalt erksa proovikeskkonna.

„/.../Ja nüüd on meie suurepärasest seltskonnast tabanud kuuehäälsus!“ nentis muusikajuht Peeter Konovalov ühes „Thijli“ lauluproovis. (Jürgenson 2016) Olav Ehala muusika esitamine oli meie kursuse jaoks väljakutse – väga head lauljad saab üles lugeda ühe käe sõrmedel. Mitmehäälses kooris laulmine oli keeruline ülesanne – ikka libisesin mõne teise häälerühma viisi juurde. Seda juhtus ka etenduste ajal. „Laulus kangelasest“ seisime refrääni ajal kõrvuti Jaunega, kes meenutas mulle korduvalt, et laulan mööda. Sama kordus palaga „40 päeva“, kus alustasime laulu kõrvuti Ringoga, kelle noodid mina oma laulmisega sassi ajasin. (Kallid kursusekaaslased, kui te juhtute seda tööd lugema, siis nende ridadega vabandan teie ees.)

Proovides ja esimeste etenduste ajal olin hädas Klaasi tuleriida stseeniga – taipasin, et ma ei tegutse seal stseenis, vaid seisan ja kannatan! Mida teravamalt see arusaam hinge puuris, seda vähem oskaksin midagi ette võtta. Tõepoolest, Soetkinil jääbki selles stseenis vaid üle mees väärikalt ära saata. Meenutasin Andrus Vaariku üht intervjuud, kus ta rääkis pisarate tagasihoidmisest laval; sellest, kuidas on põnev vaadata näitlejat töötamas nutu piiril. Alles viimaste etenduste ajal sain ma vist aru laval kannatamise igavusest – eluski ju püüame

ikka edasi, ikka paremuse poole; püüame pisaraid peita ja oma õnne eest võidelda!

„Thijl Ulenspiegel“ oli hea kool näitamaks repertuaarilavastuste mängimise keerukusi ja ilu. Siiani olime kaasa teinud jõulu- ja suvelavastustes, kus etendused mängitakse ära umbes kuuga. „Thijli“ etendused jaotusid aga üheksa kuu peale. Enne iga etendust tegime Olegi juhtimisel läbi laulu- ja tantsunumbrid; teksti kordas igäüks ise. Nende kuude jooksul venis lavastuse esimene vaatus varakevadeks tervelt 10 minutit algvariandist pikemaks. Samal teemal vastab Tiit Ojasoo kogumikus „Lavastajaraamat II“: „Minu meelest ei ole võimalik, et vaatuse pikkus etenduste käigus muutub./.../Lavastuse rütm üldiselt võiks olla ikka nii paigas, et see ei muutu. Kui muutub, siis on halb.“ (Normet 2013)

Olen nõus, et lavastuse pikkus peaks jääma samaks. Tervelt 10-minutiline nihe ju tähendab, et stseenide rütm on korrast ära; peame liigpikki pause; vahest naudime end ülearu. Viimasel etendusel 12. mail oli meie esimene vaatus sama pikk nagu esietendusel.

7.3 „Kellavärgiga apelsin“

Täna oli proov ja homme on proov. Proovid on juba mõnda aega käinud ja ka siis, kui ma antud kirjatööd kaitsen ei ole „Kellavärgiga apelsin“ veel esietenduseni jõudnud. Tänavune kevad on imeline. Mulle näib, et põleme trupiga ühises vaimustuses. Iga proov pakatab avastustest, õhkkond on nõudlik ja kõigeks valmis, avatus ja mängurõõm täidavad ruumi. Lavastaja Ringo Ramuli juhtimisel suundume täiuse ja vabaduse poole.

Pea kuu aega tagasi, 14. aprillil 2017. aastal murdus ja muutus miski. See oli ebameeldiv, aga vajalik ja kasvatav. Olen erialapäevikusse üles tähendanud: „Ringo palus mul füüsiliselt Taneli ilmumisele reageerida. Ja ma ei suutnud „lihtsalt seda kehalist jõnksu teha.“ Ma vajasin sisemist tõuget ja seda ei suutnud ma endale tekitada. „Sa oskad teha, aga sa kardad teha,“ ütles Rinx mulle. Lõpetasime proovi ära, läksin gardekas Ringo juurde. Vabandasin, sest ma olin talle öelnud, et ma ei taha teha ilma sisemise „jõnksuta.“ Aga nii ei tohi näitleja kunagi öelda. Mina ei taha kunagi nii öelda. /.../ Rinx andis andeks küll seal garderoobis, aga mina oma südant kergemaks mõelda ei oska. Elame veel.“

(Jürgenson 2017)

Kui kõnekas moment seal proovisaalis! Lavastaja nägi läbi mu hirmu ja paiskas selle mulle näkku. Mina asusin kaitsepositsioonile, sest öeldu tabas valusasti naelapea pihta. Ma kartsin proovis p r o o v i d a, sest ei tahtnud eksida; eelistanuksin mõnuses inkubaatoris toimetada, et üksi täiuslik reaktsioon läbi mõelda ja partneritele pakkuda. Tundub, nagu näeksin alles nüüd selgepilguliselt seda käitumismustrit, mis nii mulle kui kaaslastele läbi erinevate tööde raskuski on valmistanud – ma kardan eksida. Vahest on küsimus meie tähelepanu suunas – isu midagi teha ja hirm eksida on sootuks erinevad lähenemised. Himu laval tegutseda teha on juba tahterikas, aktiivne ja tulevikku suunatud taotlus, samas kui hirm eksida...passiivne ja kammitsetud seisund.

Kõige enam rõõmustab mind antud teema ja olukorra juures see, et viimaks ometi suutsin mulle omase krambi õigel ajal vabastada, sellest kinni hakata ja seda uurida. Ilmselt on vara prognoosida, kas säärane avastus mind ka tulevikus eksimise hirmust eemal hoiab, kuid loodan, et suudan vähemasti selle tunde aktiivseks tahteks ümber muundada.

„Kellavärgiga apelsin“ esietendub kõigi plaanide kohaselt 8. juunil Nortsu angaaris Rakveres kell 19:00. Jääb üle vaid loota, et maakera vahepeal ei plahvata.

KOKKUVÕTE

Kultuslikus teoses, mis kannab juhtumisi sarnast pealkirja käesoleva lõputööga, ütleb autor: „Ma ei ole noor, ja minu artistlik elu läheneb viimasele vaatussele. On saabunud aeg teha lõppkokkuvõtteid ning koostada viimaste ja lõplike tööde plaan minu kunsti alal.“(Stanislavski 1948, lk 574)

Mina olen noor, lausa väga noor, 22-aastane inimene, kes alles asub maitsma elu ja ametit, mida ta nii kangesti on ihanud. Lõppkokkuvõtteid teha on võimatu, kuid eesseisvate tööde plaani võin juba koostada ja alati jääb mu võimusesse kujutleda oma ideaaltulevikku. Lõputööd kirjutades, aga ka lihtsalt jalgu kõlgutades ja kevadet nuusutades saatis ja saadab mind vajadus sõnastada oma elu pealisülesanne. Suurema plaani, kaugema sihi, kõiki argipäeva tegusid ja loomeakte suunava idee fikseerimine.

Kas olen ma nüüd noor meister, kes Voldemar Panso sõnade järgi peaks kooliustest välja astuma? „Kool ei lõppe mitte kunagi“, seda tahan alati meeles hoida. Tahan ikka ja alati porised kalossid ukse taha jätta. Tahan elada elu, mis põletaks rinda, nagu kirjutas Gustav Suits ja armastas tsiteerida Voldemar Panso. Tahan töötada ausalt ja puhta südamega. Luua, otsida, innustuda. Melpomenega heaks sõbraks saada.

Teise kuruse kevadel, erialaeksamite tagasisides ütles meile Kalju: „Aga võib-olla on asi selles, et te olete lihtsalt veel nii noored ja arvate, et: „Kui ma nüüd seda vigurit ka veel teen, siis sünnib ime.“ Ei ole nii, i m e sünnib kusagil mujal.“(Jürgenson 2015)

Ma tahan imet tabada. Elus ja kunstis. Ja minu pealisülesanne... Ma tegutsen selle nimel, et

leida, püüda, kogeda, jagada, luua ja vahendada i m e t.

„Sa oled kunstnik! Huligaanitse, mitte ära soiu!“ - Kalju Komissarov

KASUTATUD KIRJANDUS

Jürgenson, G. 2013 *Erialapäevik*

Jürgenson, G. 2015 *Erialapäevik*

Jürgenson, G. 2016 *Erialapäevik*

Jürgenson, G. 2016. *Kuidas ideaalselt teksti esitada ehk suigatanud sõnu sasides, sosistades, selgeks saades.* Seminaritöö

Normet, I. 2013. *Lavastajaraamat II.* Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda

Stanislavski, K. 1948. *Minu elu kunstis.* Tallinn: Ilukirjandus ja kunst

SUMMARY

In a famous masterpiece, that happens to have similar title to my graduation paper, the author says: „I am not young and my artistic life is coming close to its final act. Time has come to make final conclusions and to compose the plan of my last and final works in my arts.“ (Stanislavski 1948, page 574)

I am young, outright very young, a 22-year-old person, who is about to taste the life and the profession she dreamed of. It would be impossible to make final conclusions, but I could already list my upcoming works; always and forever I have the power of fantasising my perfect future. While writing this graduation paper, but also while enjoying upcoming spring, I have been followed by urge to formulate my main idea, main goal, main aim in life. Coming up with a bigger plan, further aim – idea – that would guide my life and work in arts, finding an answer to the question „In the name of what?“

After graduating from school, am I now a young master, like Voldemar Panso has said? „School never ends,“ forever I want to keep that in mind. Now and always I want to leave my dirty boots behind the door. I want to live the life, that would burn my chest, like has written Gustav Suits and loved to quote Voldemar Panso. I want to work honestly and with a clean heart. Create, search, get inspired. I want to become friends with Melpomene.

We were on our second year and in spring, after the exams, Kalju told us „But perhaps the thing is, that you are simply so young and full of faith that „If I add here this trick, I will witness a miracle“ That is not how it works. Miracles are born elsewhere.“

I want to capture a miracle. In life and in arts. And my main goal or aim, in the name of what am I acting? I am acting in the name of finding, experiencing, sharing and creating a miracle.

„You are an artist! Go crazy and not stand in the corner!“ - Kalju Komissarov

LIHTLITSENTS

Lihlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, **GRETE JÜRGENSON** (autori nimi)

(sünnikuupäev: **24.10.1994**)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihlitsentsi) enda loodud teose „**MINU ELU KUNSTIS**“, (lõputöö pealkiri) mille juhendaja on **TAAGO TUBIN**, (juhendaja nimi)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, **18.05.2017** (kuupäev)